

Jerzy Starnawski (Łódź)

Z poloników we francuskich bibliotekach

1. List Mikołaja Oleśnickiego do Filipa Melanchtona (1560)

Mikołaj Oleśnicki (zm. 1586), pan na Pinczowie, fundator pierwszej antytrynitarskiej szkoły w Polsce, działającej w latach 1551—1569, mający opinię mecenasa niezbyt oddanej sprawie¹, był — jak się okazuje — korespondentem Melanchtona, o którego pomoc w swej działalności zabiegał. Szczegół ten zasługuje na wydobyć z zapomnienia, zasługuje na druk skierowany do Melanchtona list działacza reformacyjnego, który określa się jako wykształcony bardziej w sprawach wojennych niż naukowych, list przechowywany w Bibliotece Św. Genowefy w Paryżu (sygn. 1458, k. 458 v.--459 v). Przekaz jest odpisem; list nie jest podpisany. Nazwisko Oleśnicki na początku zanotowane: Oleschniczki. Nazwisko Melanchtona skrócone.

Pinczów, 11 marca 1560 roku.

Nicolaus Oleschniczki Clariss[imo] Viro D[omi]n[o] Ph[ilippo] Melan[chton] Domino et Fratri in Christo colendiss[imo].

Pergratum mihi fuit, ornatiss[ime] vir, quod me hominem tibi ignotum et nunquam de te benemeritum litteris suaviss[imis] et non vulgari munere dignatus es. In quo sane tuam demum singularem humanitatem re ipsa sum expertus quam a multis gravissimis testibus commendari audio. Utinam aliquam grati animi mei significationem tibi nunc ostendere possem. Sed cum locorum intervalla me impediunt quo minus re ipsa meam in te benevolentiam testari queam, eam saltem quatenus litteris declarari potest velim aequo animo suscipias.

Si vero intellexeris me in hac nostra Sarmatia tibi prodesse posse, fac obsecro ut sciam, ac demum cognosces te beneficium apud ingratum non deposuisse. Porro mihi et omnibus, qui doctrinae salutaris puritatem sartam tectum esse cupiunt, vehementer placet tuum in defendenda orthodoxa, de Mediatore nostro Jesu Christo sententia, studium. Faxit Dominus ut in ceteris religionis capitib[us] conveniamus, ne tot pugnanti[us] inter se opinionib[us] scindatur Ecclesia, quae veluti una est, ita unanimi consensu niti debet.

¹ Por. St. Kot, *Pierwsza szkoła protestancka w Polsce. Z historii wpływów francuskich na kulturę polską*. „Reformacja w Polsce”, t. 1, 1921 s. 15—34.

Non est tibi obscurum, doctiss[ime] Philippe, nostras Ecclesias (paucis quidem exceptis nobis vicinioribus) praesertim in re Eucharistica ab ea sententia abhorrere, quam vestri nescio quam firmiter tueri praegunt. Ego qui simplicissime verbum Dei amplector ut salutem aeternam adspicam, doctiorum pugnas iudicare non possum, praesertim cum in armis non in litteris sim educatus. In hoc tamen longo et acri religionis certamine multi quidem humani mihi videntur nonnulli passi, quorum alii ad vexandum tantum nati videri possunt, alii levitatis notam metuentes, a suis planctis discedere nolunt, utrumque a veritate se vinci agnoscant. Interea vero dum isti gregis doctores sua Παράδοξα² mordicus retinent, misera et rudis haeret plebecula et quos sequatur plane ignorat.

Equidem, clariss[ime] Philippe, plurimum in te situm audio ad componendas religionis controversias, quare cum te iam dubia oppresserit aetas, tuum erit, deposita omni formidine dare operam, ut Ecclesiam (quantum in te est) pacatam posteris reliquas. Quo nihil te dignius, Deoque gratius praestare potes. Libellus tuus mihi quidem fuit iucundissimus. Verum (quod a me postulas) non meum est, de tanti viri scriptis iudicium ferre, qui, ut dixi, in bello non in litteris aetatem ediscendis artibus aptam contriverim. Quare hoc tantum de eo dicam, mihi vehementer probari, planiorem tamen de Eucharistia explicationem voluissem. Qua in re ut et mihi et toti Ecclesiae gratificeris, te etiam atque etiam rogo.

Vale, Pinczoviae V. Id[ibus] Mart[i] 1560.

2. List opata Blancharda do Ludwika Marii Gonzagi

Literatura przedmiotu dotycząca Ludwika Marii, królowej Polski, która po krótkim pożyciu z Władysławem IV stała się następnie żoną młodszego jego brata Jana Kazimierza, zasiadając wskutek tego na tronie polskim przez lat 21, wzrosła ogromnie w ostatnim pięcioleciu. Biogram pióra Zofii Libiszowskiej w *Polskim Słowniku Biograficznym* należy z całą pewnością do wnikliwszych. Też autorce zawdzięczamy zajmującą książkę pt. *Zona dwu Wazów*. (Warszawa 1973). Gruntowna monografia Władysława Czaplńskiego pt. *Władysław IV i jego czasy* ukazała się już w drugim wydaniu (Wrocław 1976). Niezmiernie wnikliwą i ogromnie pożyteczną także dla historyków literatury polskiej monografię „uczynego dworu” królowej Francuzki na tronie polskim wydała ostatnio Karolina Targosz¹. Spojrzeniem historyka sztuki na dwór królowej obdarzyła nas Bożena Fabiani². Wymienione prace są nadzwyczaj źródłowe; osiągnięciem historyków polskich lat ostatnich jest m.in. przebadanie sporej części rękopisów dotyczących Polski przechowywanych w Musée Condé w Chantilly pod Paryżem.

Wszakże jeden tekst prawdziwie piękny pozostał dotąd poza zasięgiem badaczy. Biblioteka Świętej Genowefy w Paryżu przechowuje wśród swych

² Może idzie o dzieło *Paradoxa* (1534) niemieckiego humanisty Sebastiana Francka (1499—1542)?

¹ *Uczony dwór Ludwika Marii Gonzagi (1646—1667). Z dziejów polsko-francuskich stosunków naukowych*, Wrocław 1975 (Monografie z dziejów nauki i techniki, nr 100).

² *Warszawski dwór Ludwika Marii*, Warszawa 1976.

skarbów rękopiśmiennych kopiarusz listów opata François Blancharda (1606—1675) do ludzi wysoko postawionych (sygn. 3187). Jest to rękopis siedemnastowieczny. Tu (k. 79 v. — 82 r.) list opata do Ludwika Marii wychodzącej za Władysława IV i jadącej do Polski. List nie jest datowany; datę roczną wprowadzić można na podstawie okoliczności historycznych, powszechnie przecież znanych, które list spowodowały. Ludwika Maria zaślubiona została Władysławowi IV per procuram w Paryżu 5 listopada 1646 roku a 27 listopada tego roku udała się w podróż do Polski. Oto tekst listu:

L'église de Senlis³ à qui appartient la terre où loge V[ôtre] M[ajesté] tient à honneur le Lui en offrir quelque relief. C'est un présent de fruits et de fleurs préparées avec plus d'artifice et de douceur que ne sont pas nos compliments. Car l'Eglise, Madame, sait assez bien faite des cérémonies, mais ce ne sont point celles de la cour et du grand monde et il est nécessaire que les bons prêtres soient toujours mauvais courtisans. Si nous voulions parler la langue séculière des autres Compagnies, peut-être que nous admirerions en V[ôtre] M[ajesté] des perfections et des vertus, dont il n'appartient qu'à Votre miroir de faire le panégyrique n'y ayant que lui seule qui en puisse exprimer la grâce et tous les traits. Nous dirions bien, Madame, qu'à voir de Votre enfance que Vous auriez des sujets souverains et pour esclaves ceux qui commandent aux autres on avait toujours cru que l'amour qui Vous épouserait ne devait point avoir d'autre flèche qu'un sceptre, ni d'autre bandeau qu'un diadème et certes celui qui s'est présenté porte effectivement le carquois où il n'y a pour V[ôtre] M[ajesté] qu'un trousseau de sceptres liez, parce qu'il est Roi de plusieurs nations; et si Vous ne pouvez souffrir le diadème ancien qui n'était qu'un bandeau, de peur qu'il ne cache la majesté de Votre auguste front, il Vous a préparé des couronnes multipliées dont les rayons éclairent plus de trois cent lieux d'étendue. La France Vous aura cette obligation, qu'après avoir donné un Roi à la Pologne⁴, elle puisse par Votre moyen lui fournir encore une Reine et s'attribuer la gloire d'avoir commandé à une si vaillante nation par des Majestez de l'un et de l'autre sexe, quelquefois avec ce glorieux avantage pour V[ôtre] M[ajesté] que le Prince ne fut élu que par des sujets pour régner sur eux et que la princesse est choisie du souverain même pour être sa propre Reine.

Ce serait là, Madame, de véritables compliments que nous pourrions faire à V[ôtre] M[ajesté] si les intérêts de l'Eglise ne nous obligeoient de considérer davantage les desseins du ciel sur Votre personne sacrée, que les dons que cette grande alliance qui met la France en honneur, l'Espagne en jalousie, l'Italie en autorité, la Pologne en amour et en joie, l'Allemagne dans le respect, le Septentrion en crainte. Ce mariage, Madame, mettra pareillement la Turquie en frayeur; si elle sait considérer que le sang des Paleologues⁵ la va menacer de bien près, et s'éluer contr'elle. La Providence qui veille sur la Chrétienté n'a pas plutôt vu le terrible armement du Turc en cette année, qu'un continent pour faire diversion d'un si redoutable

³ Miasto na północ od Paryża, w pobliżu Beauvais i Chantilly.

⁴ Mowa tu oczywiście o Henryku Walezym.

⁵ Dynastia Paleologów rządziła w Bizancjum do chwili zdobycia Konstantynopola przez Turków.

ennemi, elle a mis entre les mains du grand Vladislas une heritière de Constantinople à fin d'échauffer son courage par son amour et de joindre ce nouveau droit avec les anciens avantages des victoires qu'il a gagnées sur le barbare. Allez donc, Madame, à la bonne heure, si la saison est triste et désagréable, c'est qu'il fallait que toutes les beautés de la nature fussent cachées pour ne faire regarder que la Vôtre. Si les chemins sont fâcheux, cela ne sert qu'à prolonger la pompe de Vôtre départ, qui ne sera pas un voyage, mais un triomphe de trois mois. Si V[ôtre] M[ajesté] va loin, c'est que les raretés sont ordinairement sujets à être transportées du lieu de leur naissance. Et puis, Madame, ce n'est pas bien loin pour Vous, puisque du côté de terre Vous vous approchez du pays et de l'empire de Vos aieux et que du côté du ciel Vôtre vertu n'aura pas plus de chemin à faire pour y arriver de Pologne que de la France. Si Vous n'entendez pas le langage de Vos peuples, ce sera un surcroît de souveraineté de ne commander que par signes, et c'est bien assez de Vos yeux pour Vous faire obéir, que soit principalement en faveur des chrétiens et de l'Eglise, qui ne s'auraient presque en ce temps attendre de plus puissants secours que de Vôtre Roi victorieux et pacifique, qu'il Vous fasse mûrir par cet auguste mariage les grandes prophéties de la ruine de mescreans, dont il semble que nous y voyons fleurir les espérances. Pour de si grandes dessins et des conquêtes si difficiles nous offrons nos armes à V[ôtre] M[ajesté].

Nos armes ce sont nos prières. C'est là notre service, et ce service, Madame, n'est point à mépriser, car se sont les armes et les services de cinquante couronnes.

3. Z korespondencji Stanisława Lubienieckiego z Ludwikiem II Burbonem, tzw. Wielkim Kondeuszem

Stanisław Lubieniecki młodszy (1623—1675) był ostatnio przedmiotem dwu monografii: polskiej¹ i duńskiej, wydanej w języku niemieckim². Reedycją fototypiczną otrzymała jego ważna praca³. Nie brak prac materiałowych poświęconych tej postaci⁴. Szczególnie cenne są zdobycze biblioteczne i archiwalne z Paryża, głównie z Bibliothèque Nationale. Nie wydobyto dotąd z zapomnienia korespondencji „przywódcy emigracji ariańskiej” z księciem Louis II de Bourbon, zwanym Grand Condé (1621—1686), wielkim generałem Ludwika XIV, zwycięzcą spod Rocroy (1643), spod Fryburga (1643), spod Nordlingen (1645), spod Dunkierki (1646), spod Lens (1648), później wprawdzie skłóconym z królem, ale pogodzonym

¹ J. Tazbir, *Stanisław Lubieniecki, przywódca ariańskiej emigracji*, Warszawa 1961, s. 246 (jest tam mowa o jego kontaktach z Kondeuszem).

² K. E. Jordt-Jørgensen, *Stanisław Lubieniecki. Zum Weg des Unitarismus von Ost nach West im 17. Jht.*, Göttingen 1968.

³ S. Lubieniecki, *Historia reformationis Polonicae, Varsaviae 1971*, z przedmową H. Barycza.

⁴ Por. *Nowy Korbut. Piśmiennictwo staropolskie*, t. 2, Warszawa 1964, s. 461—463 oraz biogram Lubienieckiego w *Polskim Słowniku Biograficznym*.

następnie (1660) i przywróconym do dowództwa sprawowanego jeszcze do 1675 r. Ostatni dziesięć lat spędził w swym ustroniu w zamku Chantilly, odległym o czterdzieści kilka kilometrów od Paryża, ale od 1663 r. jeszcze przed abdykacją Jana Kazimierza czyhał na polską koronę i pod pozorem udziału w pogrzebie królowej Ludwiki Marii, przybył do Polski w 1667 r.⁵ Korespondencja jego przechowywana w Musée Condé w Chantilly (seria P. Lettres de Condé 1647—1686) zawiera w tomie 37 list łaciński Stanisława Lubienieckiego z 19 grudnia 1668 r., zaś w tomach 57—65 raporty o Polsce i o sprawach polskich (w liczbie 16) składane księciu przez niego w okresie od 18 maja do 15 września 1674 r., a więc bardzo częste. Językiem raportów jest francuski.

A

List łaciński, niewątpliwie autograf, pomieszczony jest w tomie 37. serii zawierającym listy z lat 1668—1669 i kilka „s[ans] d[atę]”, zajmuje kartę 346 r. — v.

Amsterdam, 19 grudnia 1668.

Serenissime Princeps Domine Clementissime,

Annus iam agitur, ex quo per privilegium Vestratem Sacrae Regiae Maiestatis Poloniae tunc ad aulam Christianissimi Regis internuntium commentaria Crelii et Schlichtingii⁶ Serenitati Vestrae, quam desiderio eius notae librorum teneri ex relatione Illustr[issim]i Morstinii⁷ a Vobis redeuntis acceperam, misi. Librum hunc recte Serenitati Vestrae redditum et acceptum fuisse spero. Is nuperrime editis Socini⁸ et aliis Crelii, quibusdam etiam adhuc ineditis, tum Wolzogenii⁹ (inter quae nonnulla et Cartesio Vestrati opposita¹⁰ aliorumque operibus auctus, Bibliothecam Fratrum Polonorum¹¹, quos unitarios vocant constituit. Mitto nunc Serenitati Vestrae exemplar mei operis, Theatri nempe cometici¹², quod ita composui, ut omnes bonarum litterarum amantes

⁵ Por. E. Hirszowski, *Kondeusze*, [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna Ilustrowana*, t. 38, Warszawa 1905, s. 533—534.

⁶ Mowa tu o komentarzach do *Nowego Testamentu* pióra dwóch wybitnych teologów arikańskich, Jana Crella (1590—1635) i Jonasza Szlichtynga (1592—1661). We wszeńniu 1667 r. Lubieniecki wręczył je również królowi duńskiemu, Fryderykowi III.

⁷ Jan Andrzej Morsztyn (ok. 1620—1693), podskarbi wielki koronny, wybitny poeta i dyplomata, pozostawał w stałych kontaktach z dworem Ludwika XIV.

⁸ Mowa tu o dziełach Fausta Socyna (1539—1604), czołowej postaci w zborze Braci Polskich schyłku XVI wieku.

⁹ Jan Ludwik Wolzogen (ok. 1596—1658), należał do grona wybitnych pisarzy oraz teologów arikańskich.

¹⁰ Traktat Kartezjusza o metafizyce krytycznie komentował w swej *Religio rationalis* rówieśnik Lubienieckiego, znany ze swych licznych dzieł Andrzej Wiszowaty (1608—1678); także przebywał po 1658 r. na emigracji (głównie w Niderlandach).

¹¹ Mowa tu o ukazującym się od 1668 r. w Amsterdamie wydawnictwie, które objęło w 10 tomach dzieła najwybitniejszych teologów arikańskich.

¹² Dzieło Lubienieckiego, wydane w trzech częściach w Amsterdamie w latach 1666—1668, zawierało zestawienie wszystkich komet jakie pojawiły się do 1665 r., dzięki czemu dziś jeszcze może być pomocne przy ich identyfikacji. Rozprzedaż *Theatrum* szła jednak opornie; aby rozreklamować swe dzieło Lubieniecki rozsyłał je po całej Europie z czołobitnymi dedykacjami.

utilitatem ad virtutis et laudis profectum capere possint. Singularem certe studio viris principibus, de quibus qui fidis monitis bene meretur, eum ego de genere humano optime mereri cum Plutarcho¹³ iudico liber hic inseruit, tot exemplis et monitis, ut alias, ita cum primis in Historiae Universalis Compendio¹⁴ propositis. Sed magnam eius partem non tantum Gloriosissimorum Serenitatis Vestrae Maiorum et Parentum, sed et Illius ipsius res praeclare gestae¹⁵ et magna merita constituunt. Quam ob rem tanto magis pratum hoc, licet leve munusculum Serenitati Vestrae fore spero. Accedet ei nonnihil gratiae ab auctoris animo in Serenitatis Vestrae vota et commoda propenso. Quem ut tunc litteris meis testatus sum, ita et nunc testor, testari eundem, anonymus tamen, publico scripto de instanti nova electione in Serenitatem Vestram dirigenda composito (quod nemo hominum vidit vel videbit ante, et, si opus sit, praeter Serenitatem Vestram) paratus, dum modo eum Serenitati Vestrae fore gratum intellexero. Quae si mihi mandata aliqua in hanc rem dare volute redire constitui, litteras mitti. Ego polliceor Serenitati Vestrae me ante omnia silentii inexpugnabilis fidem, ubi opus sit, servaturum: tum vero omni studio et conatu et amicorum ac necessariorum, quorum mihi per Dei gratiam magnus est numerus, opera Serenitatis Vestrae vota promoturum; cum sincere cupiam semper.

Serenitatem Vestram, submississimo cultu, promptissimis studiis ac humillimis officiis venerari.

Stanislaus Lubienietzki de Lubienietz

Amstelodami¹⁶ d. 19 Dec. 1668.

B

W tejże serii P tomy 57—65 z 1674 r., z których każdy mieści korespondencję z paru tygodni zaledwie, zawierają raporty Lubienieckiego słane Kondeuszowi z Hamburga o sprawach w Polsce. Raportom towarzyszą listy (w odpisie) z miast polskich, przesyłane do Hamburga przez ludzi zwerbowanych przez Lubienieckiego. Ogłoszenie całości tych raportów wraz z załączonymi listami z Polski byłoby pożyteczne. Powstałaby interesująca nieduża książka o Polsce 1674 r. widzianej okiem współczesnych. Być może warto z całej korespondencji wydobyć jeszcze inne relacje o Polsce słane księciu i złożyć książkę obszerniejszą lub monografię omawiającą uzyskany materiał. Duży zestaw tekstów rękopiśmiennych czeka na badacza — historyka. Nim do publikacji dojdzie, przedstawia się tu krótki rejestr 16 pozycji pochodzących od Lubienieckiego z przytoczeniem jednego cennego fragmentu.

¹³ Idzie tu chyba raczej o *Moralia* Plutarcha niż o *Żywoty* jego pióra; dzieła tego wybitnego greckiego historyka i moralisty Lubieniecki posiadał w swojej bibliotece — por. J. Tazbir, *Księgozbiór Stanisława Lubienieckiego*, „Rocznik Biblioteki Narodowej”, t. 4, 1968, s. 206 i 208.

¹⁴ Drugi tom *Theatrum cometicum* (por. przyp. 12) nosi tytuł: *Historiae universalis synopsis*.

¹⁵ Aluzja do zwycięstw odnoszonych przez Kondeusza.

¹⁶ Lubieniecki, zmuszony w marcu 1668 r. do opuszczenia Hamburga, przeniósł się do pobliskiej Altony.

1. T. 57. 1674, 9—25 V. Na karcie 217 r. — v. odnajdujemy list Lubienieckiego z Hamburga, z 16 V. Dołączone: kopia listu wysłanego z Warszawy „par un homme de qualité”, 4 V (k. 218 r. — v., 219 r.); wiadomości ze Lwowa z 27 IV (k. 220 r.), z Warszawy z 4 V (k. 221 r.), z Warszawy z 7 V (k. 221 r. — v., 222 r.), z Warszawy z 11 V (k. 223 r. — 226 r.), z Gdańska z 16 V (k. 226 v.).
2. T. 58. 1674, 25 V—12 VI. Na karcie 47 r. raport z Hamburga, z 8 VI. Podane wiadomości: z Warszawy z 26 V (k. 47 r. — 49 r.), z Warszawy z 29 V (k. 49 r. — 50 r.).
3. T. 59. 1674, 10—26 VI. Na k. 70 r. — 73 v. wiadomości przekazane z Hamburga 15 VI: z Warszawy z 2 VI (k. 70 r. — 72 v.), z 5 VI (k. 72 r. — 73 r.) — czy z Warszawy? nie jest zupełnie jasne.
4. T. 60. 1674, 26 VI—12 VII. Na k. 334 r. — list z Hamburga, z 6 VII, przekazujący wiadomości. Lubieniecki stwierdza na wstępie: „Je me fais l'honneur d'envoyer très humblement à V.A.S. tout ce que je viens de recevoir de Pologne...”. Dodana wiadomość z Warszawy z 23 VI (k. 335 r. — v.) i „une autre lettre” z 26 VI (k. 335 v. — 336 v.), a następnie (k. 337 r.) interesująca relacja o elekcji w Polsce, z Warszawy z 26 VI. Czytamy:
On est ici fort content de ce que le Roi T.C.¹⁷ selon le rapport du dernier courrier qui avait porté à S.M. la nouvelle de cette heureuse élection au camp de Vole ayant reçu les lettres de sa main, lui avait demandé premièrement que de les ouvrir qui était élu roi? et ayant appris que c'était Mons. le Grand Maréchal Sobieski Elle s'écria: „Ha! courage c'est maintenant que les braves Polonais ont fait une action belle et salutaire à leur Patrie”. Et puis — donna ordre d'abord de faire un assaut à la dite Ville à la gloire de ce vaillant Roi et grand héros, et l'ayant emporté ouvrir premièrement les lettres.
5. T. 61. 1674, 12—19 VII. Na k. 205 r. — v. list „podawczy” z 20 VII. Ołówkiem przez bibliotekarza dopisane, że list z Hamburga. Charakterystyczny incipit: „Roį de Pologne, qui est véritablement un sage et brave prince, est fort à plaindre, comme étant travaillé de tant de dangers de dehors et de dissension de dedans...”. Załączone wiadomości z Warszawy, z 6 VII (k. 206 r. — 207 r.); wyciąg z listu „écrite par un homme de qualité en Prusse”, z 9 VII (k. 207 v. — 208 r.), znów wiadomości z Warszawy z 10 VII (k. 208 r. — v.), z Warszawy z 19 VII (k. 208 bis r. — v. — ale nie pismem Lubienieckiego).
6. T. 61. 1674, 12—19 VII. Na k. 333 r. — 334 v. list Lubienieckiego do księcia z 23 VII, a więc wybiegający poza datę końcową przyjętą w tomie.
7. T. 62. 1674, 29 VII—13 VIII. Na k. 167 r. — 168 v. raporty Lubienieckiego: wiadomości z Warszawy z 21 VII (k. 167 r.), z Kowalewa „ville de Prusse” z 14 VII (k. 167 v.), z Warszawy z 24 VII (k. 167 v. — 168 v.), z Gdańska z 28 VII, z Gdańska z 3 VII (k. 168 v.).
8. T. 62. 1674, 29 VII—13 VIII. Na k. 394 r. — 397 v. raport z 10 VIII. Wiadomości z Warszawy z 28 VII (k. 394 r. — 395 v.), z Warszawy z 31 VII (k. 395 r. — v.), z Torunia z 31 VII (k. 396 r.), z Królewca z 3 VIII (k. 396 r. — 397 r.), po czym dołączony, nie pismem Lubienieckiego, łaciński list wielkiego Księcia Moskiewskiego do króla polskiego, datowany: 16 Iunii Anno Mundi 7182.
9. T. 63. 1674, 13—25 VIII. Na k. 153 r. — 156 v. raport Lubienieckiego, zawierający wiadomości z Warszawy z 4 VIII (k. 153 r. — 154 v.), następnie kopię listu króla polskiego do księcia Kurlandii z Warszawy z sierpnia 1674 r. —

¹⁷ Roi Très Chrétien, rex Christianissimus — to Ludwik XIV.

¹⁸ Pole elekcyjne na Woli.

tekst łaciński, nie przez Lubienieckiego przepisany, wiadomości ze Lwowa z 31 VII (k. 155 r. — 156 r.), z Warszawy z 7 VIII (k. 156 r. — v.), bez miejsca z 17 VIII (k. 156 v.).

10. T. 63. 1674, 13—25 VIII. Na k. 273 r. — 274 v. list Lubienieckiego o nowinach, z 20 VIII; przez bibliotekarza dopisane ołówkiem, że list był z Hamburga.

11. T. 63. 1674, 13—25 VIII. Na k. 392 r. — 393 v. raport z 24 VIII; wiadomości z Warszawy z 11 VIII (k. 392 r. — 393 r.) i z Warszawy z 14 VIII (k. 393 r. — v.)

12. T. 64. 1674, 27 VIII—11 IX. Na k. 31 r. — 34 v. raport obejmujący wiadomości: z Warszawy z 14 VIII (k. 31 r. — 33 v.) i z Warszawy z 27 VIII (k. 33 v. — 34 r.).

13. T. 64. 1674, 27 VIII—11 IX. Na k. 154 r. — 155 v. list Lubienieckiego z Hamburga z 31 VIII o sytuacji politycznej. Dołączone wiadomości z Warszawy z 18 VIII (k. 156 r. — 157 v.); przy końcu dopisek z Królewca z 24 VIII: „Le Roi devait partir mercredi à l'armée”, następnie z Gdańska z 25 VIII: „L'extraordinaire vient d'apporter de Varsovie, que le Roi partit mercredi dernier à l'armée”.

14. T. 64. 1674, 27 VIII—11 IX. Na k. 160 r. — 164 v. raport złożony z wiadomości: z Frankfurtu z 15 VIII (k. 160 r. — v.), bez miejsca z 31 VIII (k. 160 v. — 161 r.), z Frankfurtu z 18 VIII (k. 162 r. v.), z Wiednia z 23 VIII i z Kolonii z 25 VIII (k. 162 v.), z Frankfurtu z 22 VIII—1 IX (k. 163 r. — v.), z Wiednia z 26 VIII (k. 163 v. — 164 r.), bez miejsca z 20—30 VIII (k. 164 r.), ze Sztokholmu z 12 VIII—21 VIII (k. 164 v.), z Wismaru z 24 VIII i z 27 VIII (k. 164 v.), ze Stralsundu z 25 VIII (k. 164 v.).

15. T. 64. 1674. 27 VIII—11 IX. Na k. 452 r. — 457 v. raport z 10 IX, a mianowicie wiadomości: z Warszawy z 29 VIII (k. 452 r. — 453 v.), ze Szczecina z 24 VIII (k. 454 r.), z Frankfurtu z 25 VIII—4 IX (k. 454 r. — v.), z Wiednia z 30 VIII (k. 454 v. — 455 r.), bez miejsca z 10 IX (k. 455 v. — tu zdanie: „Les troupes de Suède viennent en grande quantité en Poméranie”); wyciąg z francuskiego listu wojewody rosyjskiego z 21 VIII (k. 456 r. — v.); wiadomości: z Warszawy z 1 IX (k. 456 v. — 457 r.), z Międzyboża na Podolu z 18 VIII (k. 457 r.), ze Lwowa z 24 VIII (k. 457 r. — v.).

16. T. 65. 1674, 11 IX—2 X. Na k. 135 r. — 136 v. raport, ręką bibliotekarza dopisane, że pochodzący z 15 IX, zawiera wiadomości: z Międzyboża z 27 VIII (k. 135 r. — v.), z Warszawy z 8 IX (k. 135 v. — 136 r.), z Warszawy z 11 IX (k. 136 r. — v.).